

КАТРИН КИСЕ
ДЕФИНИЦИЈА СРЕЋЕ

Уредник
Корана Боровић

Наслов оријинала
Catherine Cusset, *La définition du bonheur*

Copyright © Gallimard, 2021.
Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад 2023.

**INSTITUT
FRANÇAIS**
Serbie

Сва права задржана. Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности.

КАТРИН КИСЕ

Дефиниција среће

Превела са француској
Сара Ралић Дакић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Усећање на Жозеџ Пакали
и Анисиоару Ђенунки*

*За Влада и Клер
За Наџали*

Волим паука и волим коприву,
зато што их мрзимо;
[...]
Зато што имају сенку понора,
Зато што од њих бежимо,
Зато што су и једно и друго жртве
Мркле ноћи.

Конијемџације, Виктор Иго

Тада, већ, сам се плашио писања.
У дубини душе сам знао да је оно
повезано са болним посматрањем,
али нисам претпостављао да ће
временом оно постати склониште,
уточиште, у којима ћу пронаћи не са-
мо себе, већ и оне које сам познавао
и чија су лица сачувана у мени.

Мој отац и моја мајка, Арон Апелфелд
(Превела са хебрејског на француски
Валери Зенати)

Пролог

29. јануар 2021. године

Пол и ја смо преноћили код мојих родитеља у Булоњи. Допутовали смо да сахранимо Кларису и сутрадан ујутро смо имали повратни лет за Њујорк.

Са временском разликом, мужевим и очевим хркањем у суседној просторији – мојој некадашњој соби у коју се отац сместио пошто мајка није више могла да спава од њега –, нисам никако успевала да утонем у сан. Сваки тренутак тога дана ми се поново одвијао пред очима, хладно и влажно гробље у Бањеу под сивим, зимским небом, ковчег на који сам, као и сви, бацила шаку земље.

Устала сам пазећи да не пробудим Пола, зграбила сам своју торбу. Теписон је био храпав под табанима. Врата су зашкрипала. Три пута сам стиснула прекидач да би се упалило слабо светло у ходнику у коме тапете никад нису биле замењене – претходних четрдесет и пет година. Све је у том стану моје младости било дотрајало. Подно грејање није више радило. Било ми је хладно. У гардероберу сам зграбила старо ћебе са врха гомиле постељине. Удахнула сам мирис својствен том месту, мешавину очевог лосиона након бријања, хрпе кожних ципела, картонских кутија пуних парчића канапа, одеће и истрошене тканине. Мирис мојих родитеља, мирис старости.

Била сам тог чудног расположења које следује након сахрана, када ништавило продире у живот и подсећа нас

на узалудност свега. Мој отац ништа не баца, а моја мајка, која не види предмете и презире материјални живот, чува све књиге. Било их је у свим просторијама, поређаних у дуплим редовима на свакој полици, нанизаних у високим, нестабилним колонама поред њеног кревета. Мама ми је кроз смех једном испричала како је прочитала чланак о неком старцу који је умро након што се гомила књига обрушила на њега. Могла сам да замислим дан, мада сам се надала да ће он што касније доћи, када ћемо браћа и ја пунити огромне кесе за смеће и решавати се те гомилине ствари, те тоне папира – тих трагова двају живота.

Баш у овом тренутку, Кларисини синови су чинили превиремено управо то у њеном стану. Од тог гнезда које је себи саградила, те чауре у којој је подигла синове и у којој је планирала остарити, од тог места где је толико пута водила љубав, у коме је свака ствар имала своју причу, своју душу, ништа од свега тога неће остати. Књиге, јапански порцелан – онај који је одолео Борисовом гневу – индонезијске луткице, батик преко кауча, све ће нестати. Укључујући и њено лице, сећање на њен осмех, на њене црне и живахне очи. И њен глас. Имала сам пред очима слику бујице која односи све за собом, бришући све. Чак је и памћење трошно, као обала реке, и расипа се попут прашине.

Ништа не остаје. Остаје само ништа.

Осим ако... У очевој скученој радној соби, зидова прекривених књигама, села сам за прастари рачунар и из торбе извадила УСБ који ми је на окупљању након сахране предао најстарији Кларисин син.

Први део

КЛАРИСИН РОМАН

ГЛАВА 1

Дефиниција среће

Август 1979. године

– Писаћеш ми? – питала је Ирина обасипајући је пољупцима као да има пет година. Мало даље одатле седеле су две девојке и гледале их.

– Да. Изађи, мама. Воз ће кренути.

Кларис је истовремено имала осећај кривице и олакшања како се воз удаљавао. Седела је супротно смеру кретања воза и провела пут гледајући како предео одлази уназад: пшенична или сунцокретова поља, брдовита насеља подигнута око романских цркава чији звоници надвишују кровове, имања, краве, градови у којима се воз зауставља на неколико минута. Њена радост је расла како се удаљавала од мајке. Почела је да мисли на оно што је чека – море, песак, топлота, простор, самоћа.

Сишла је у Тулону са гомилом путника. На крају перона чекала ју је кума – из милоште тако названа, пошто Кларис није била крштена – у елегантној цветној хаљини и сандалама на штиклу, са савршеном пунђом, нашминкана, толико негована за разлику од њене мајке. Полет је пољубила тинејџерку.

– Како си лепа! Постала си права девојка! Али бледуњава. Годиће ти три недеље овде.

Кларис је волела њен певљив јужњачки нагласак. Ушле су у њен Рено 4 и, ћаскајући, кренуле Јерским путем.

– Добро је што твоја мама има нову ученицу.

Полет је веровала у Ирину причу? Кларис је била убеђена да њена мајка једноставно није имала храбрости да се суочи с Жаковим и Полетиним погледом, јер би брзо увидели тежину проблема. Полет не би оклевала да продрма своју стару пријатељицу, коју је као дете упознала током рата у неком насељу у Горњој Прованси где се скривала Кларисина мајка. Ирина је нашла изговор да се реши ћерке и преда јефтином вину и вискију.

– Нећеш се осећати усамљеном? У августу радимо пуним паром.

– О, не. Понела сам књиге. А и помагаћу вам у ресторану.

– Не долази у обзир. Овде си на распусту.

Пријало јој је да је третирају као размажено дете.

Одмаралиште које су водили Жак и Полет се налазило на малом полуострву на крају дугачког пута. Полет се паркирала пред главним објектом. Кларис је изашла из аута и пуним плућима удахнула мирис мајчине душице, лаванде, боровине и еукалиптуса. Било је то њено шесто лето овде. Осећала се као код куће. Жак је излетео из канцеларије и снажно је загрлио.

– Стигла најлепша девојка! Нимало се ниси променила!

Полет се насмејала.

– Управо сам јој рекла супротно!

Имао је широка рамена као медвед, меку браду и звонки смех. Зграбио је кофер и кренуо први песковитом стазом.

– Ставили смо те у Јасмин. Нећеш морати дуго да ходаш кад се ноћу будеш враћала из ресторана.

Одмаралиште се састојало од „засеока“ названих по цвећу, распоређених по једном огромном шумовитом

парку. Бетонски бунгалови били су сви исте конфигурације. У предсобљу су се налазили метални плакар и кревети на спрат (где је Кларис спавала претходних година), а купатило га је одвајало од четвртасте собе са брачним креветом и два ноћна ормарића. За разлику од претходних година, ове године ће спавати у великом кревету и неће делити купатило са мајком.

Испразнила је кофер. Осим фармерица и мајице у којима је допутовала, имала је само две хаљине, три блузе, два купаћа костима и један пар папуча за плажу, као и дневник, свеску за цртеже, бојице и три књиге. И плишану играчку, куцу великих ушију, омекшалог попут сунђера након силних прања, којег је успела да спаси од маминих канџи. Сладића.

– У Јеру смо! – обавестила га је. – Чујеш ли зрикавце?

Обукла је хаљину, обула папуче и кренула ка плажи.

Дрвеће се смењивало као кинеске сенке наспрам ведро-плавог неба. Почешала се по руци. Њена мајка је имала рецепт за комарце – лимун, сирће? Једна породица је долазила из супротног смера, отац и мајка са дечаком којег су држали за руку. Родитељи су деловали љуто, а дете је плакало.

– Престани да цмиздриш! – викао је човек. – Требало је само да пазиш. Тако ти и треба! Потпуно нови камион!

Дечакове сузе су се удвостручиле. Прошли су поред ње не поздравивши је. Како су могли бити тако напети на овако лепом месту?

Шљунковитом стазом спустила се на плажу. Није више било никога. Стопала су јој се спајала са топлим и меким песком. У односу на ваздух, море је било свеже. Заронила је.

Кад је изашла из воде, осећала се невероватно добро, низ леђа јој је капала дуга коса. Сада је заиста стигла.

Након топлог туша, отишла је у ресторан, на терасу под дрвећем. Гости су седели за спојеним столовима и послуживали се за шведским столом. Понегде су тињале спирале против комараца. Све се орило од смеха и ћаскања. Било је бар стотину одраслих и много деце. Кларис је препознала породицу коју је срела на путу до плаже. Нетремице посматрајући свог потомка, родитељи су га изгледа поново грдили. Поред мајке је било једно слободно место. Кларис се упутила право ка њему. Ти људи јој се засигурно неће обратити. После вечере остала је у свом ћошку, чак и кад је музика почела. Породица поред ње отишла је да успава дете.

– Хоћеш ли да попијеш нешто? – питао ју је Жак доносећи коктеле једној групи недалеко од ње. – Џин тоник?

– Не, хвала.

– Каква разумна девојка! Забави се, малена, имаш шеснаест година!

Клариси је убрзо било доста диско музике, па се вратила у свој бунгалов путељком који је још увек осветљавала распршена светлост сутона. Сместивши се на сред великог кревета, наслонила се на два велика јастука и почела да чита *Изјубљене илузије*. Оно што се дешавало Давиду и Еви, њихова љубав, егоизам и похлепа Давидовог оца који је продао штампарију рођеном сину како би се обогатио на његов рачун, било је реалније и фасцинантније од њеног сопственог живота.

*

Дани су пролазили и, премда сви налик један друго-
ме, она није могла да се засити наизменичног купања и
сунчања. Плутала је по води и посматрала небо. Кад би се
осушила, читала је или цртала предео. Осећала је на се-
би погледе мушкараца – мужава, очева. Жак јој је рекао да
га упозори ако је неко гњави. Држала се по страни. Њена
стидљивост стварала је заштитничку дистанцу.

У ресторану је дискретно посматрала и слушала. Не-
видљиви сведок. Уочила је неколико породица. Виђати их
дан за даном било је попут праћења телевизијских серија
од којих је њена мајка била зависна. На пример, породица
за истим столом поред ње. Син је био инсект чија су кри-
ла та два пара очију прибадала за подлогу и пратила сва-
ки његов покрет. Отац је лајао, мали плакао, мајка га грди-
ла упућујући оцу побеснеле погледе. Толико фрустрације
је било између тог мушкарца и те жене који су једно дру-
гом добацивали дете као лопту.

На другом крају стола седела је савршена породица:
две лепе девојчице и њихови родитељи педагози, који су
се дискретно правили да не примећују свађе суседа, при-
том се показујући врло услужним. Са свог места, Кларис
није чула њихове разговоре, али су њихови гестови изра-
жавали међусобну нежност. Чак је и старија сестра, с непу-
них осам година, нудила својој млађој сестри оно што има
на тањиру и љупко се смешила на њена наивна питања.

Али група која ју је највише интересовала налазила се
нешто даље. Састојала се од три пара и шесторо деце, пет

дечака од отприлике осам до осамнаест година и једне девојчице од пет година, принцезе групе. Били су бучни и много су се смејали. Кларис је убрзо могла да исцрта њихово породично стабло. Три снажна, маљава мушкарца, тамне косе и очију, изгледала су као браћа. Њихове жене су имале офарбану косу и налакиране нокте. Међу дечацима је пре свега приметила једног смеђокосог момка, праскавог смеха и дугих трепавица. Два млађа дечака мора да су му била браћа, а два тинејџера – један буцкасти и други, мршав и пегав, који је личио на принцезу – његови рођаци.

Било је неизбежно да је ухвате како их гледа. Једне вечери након вечере, док их је посматрала кроз чашу Кока коле, лепи момак је подигао главу и погледи су им се укрстили. Није имала времена да спусти поглед. Он ју је заробио у свом, насмешио јој се и прстом уперио на стони фудбал мало даље.

– Је л' играш?

Окрнула се, уверена да се обраћа некоме иза ње. Није било никога. Одмахнула је главом, поруменевши.

Током дана је био одсутан из одмаралишта, јер је време проводио у школи једрења са рођацима и браћом или на удаљеним плажама које су биле драже одраслима. То је знала захваљујући понекој размењеној речи. Предвече би играо пинг-понг или стони фудбал са рођацима или другим гостима из одмаралишта, међу којима су биле две мало старије плавуше с равном косом завезаном у коњски реп. Задивљујуће је било како је ударао лоптице. Једног дана, враћајући се с плаже, Кларис је застала да их гледа.

Није могла да прикрије осмех, а очи су јој сијале од задовољства кад год би девојка промашила лоптицу коју је он успео да заокрене с пута. Окренуо се ка њој.

– Хоћеш и ти следећу партију?

– Не знам да играм.

– Могу те научити. Како се зовеш? Ја сам Самјуел.

Представио јој је своје рођаке и две плавуше. Кларис се осетила глупо, па се удаљила. Сањала је да буде једна од тих девојака које играју с њим. Али она би промашила све лоптице: дојадила би му након пет минута.

Самјуел је било лепо име. Тихо га је понављала.

Прва недеља се ближила крају. У петак увече је било славље. Остала је у ресторану дуже него иначе. Он је позивао све на плес: тетке, рођаку, играче с пинг-понга, маму. Спори или рок плес плесао је као што је играо и пинг-понг или стони фудбал: грациозно и енергично. Био је ужасно секси у својој мајици *Fruit of the Loom*, звонцарама и морнарско плавим еспадрилама. Када је направио покрет ка њој, спустила је поглед. У тренутку кад су одзвонили први акорди *Alexandrie Alexandra*, тридесетак људи, међу којима две плавуше, поређали су се да изведу кореографију. Самјуел је био у центру, на месту певача, као да су сви одавали признање његовој аури. Кларис је отишла да спава.

Како се сутрадан ујутро приближавала ресторану, видела је малог дечака на клупи поред кофера својих родитеља. Извадила је лизалицу из ранца и пружила му је.

– Изволи. За пут.

Не узевши је, нервозно се окренуо ка рецепцији где су му родитељи завршавали с плаћањем. Његова мајка се по-

јавила и сумњичаво је одмерила. Кларис се удаљила слегнувши раменима и тада је схватила да се понела управо као ово дете у тренутку када је одбила да игра пинг-понг или да плеше са Самјуелом. Лишила је себе задовољства као да је неко посматра.

Лакнуло јој је када је видела Самјуелову породицу те вечери. Остајали су дакле још једну недељу. Две плавуше су отишле. Нова породица је села на место дечака и његових родитеља, један пар и слепа старица који су је оставили на миру након неколико учтивих реченица.

Наредних дана, Самјуел јој није упутио ниједну реч. У среду увече у ресторану је владала неуобичајена тишина. Сто његове породице био је празан. Није се чак ни поздравио с њом. Без њега, место је деловало пусто.

Лоше је спавала. Сутрадан јој ни пливање ни читање на песку нису донели ужитак. Када је, по повратку са плаже, чула гласове око пинг-понг стола, радост јој је прострујала венама. Током вечере јој је пришао и рекао да су претходне вечери били на екскурзији у Монаку и да су се касно вратили. Као да јој је дуговао нешто.

Те вечери, када су одзвониле прве ноте летњег хита *Je l'aime à mourir* и када се Самјуел с осмехом окренуо ка њој, она је устала. Неподношљиви су јој били људи који су певушили уз песме, али слушајући Самјуелов глас како јој шапуће Кабрелове речи на ухо – *Elle a gommé les chiffres des horloges du quartier, / Elle a fait de ma vie des cocottes en papier, / Des éclats de rire*¹, осетила је нежне дрхтаје. Пле-

¹ *Волим је до смрти*: Она је обрисала бројеве са часовника у комшилуку, / Од мога је живота направила папирнате украсе, / Праскове смеха – Прим. прев.